
Review of Navadurga according to Shaktadarshana

ಶಾಕ್ತದರ್ಶನದೃಷ್ಟ್ಯಾ ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ದಾರ್ಶನಿಕಂ ತಾತ್ಪ್ರಿಕಂ
ಚ ವಿಶ್ಲೇಷಣಂ

Document Information

Text title : Review of Navadurga according to Shaktadarshana

File name : shAktadarshanadRRiShTyAnavadurgA.itx

Category : misc, article, pradIptakumArananda, devii

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : October 15, 2026

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 15, 2026

sanskritdocuments.org

ಶಾಕ್ತದರ್ಶನದೃಷ್ಟ್ಯಾ ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ದಾರ್ಶನಿಕಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಕಂ ಚ ವಿಶ್ಲೇಷಣಂ

೧. ಉಪಕ್ರಮಃ

ಭಾರತೀಯದರ್ಶನಪರಂಪರಾಯಾಂ ಶಕ್ತಿತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಂ ಸ್ಥಾನಂ ವಿದ್ಯತೇ . ಶಾಕ್ತದರ್ಶನೇ ಆಧ್ಯಾಶಕ್ತಿಃ ಜಗತಃ ಸೃಷ್ಟೇಃ, ಸ್ಥಿತೇಃ, ಸಂಹಾರಸ್ಯ ಚ ಮೂಲಭೂತಾ ಶಕ್ತಿಃ ಇತಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ . ಸಾ ಏವ ಭಗವತೀ ದುರ್ಗಾ, ಜಗಜ್ಜನನೀ, ಮಹಾಮಾಯಾ, ಪರಾಶಕ್ತಿಃ ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ನಾಮಭಿಃ ಅಭಿಧೀಯತೇ . ನವರಾತ್ರೋತ್ಸವೇ ಆರಾಧ್ಯಮಾನಾನಿ ನವದುರ್ಗಾಸ್ವರೂಪಾಣಿ ತಸ್ಯಾಃ ಶಕ್ತೇಃ ವಿವಿಧಪ್ರಕಾಶಾನಾಂ ಪ್ರತೀಕಾನಿ ಇತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಕದೃಷ್ಟ್ಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಂ ಶಕ್ಯತೇ . ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ವಿವೇಚನಂ ಕೇವಲಂ ತಾಸಾಂ ನಾಮರೂಪಾಣಾಂ ಪರಿಚಯಮಾತ್ರಂ ನಾಸ್ತಿ, ಅಪಿ ತು ಶಕ್ತಿತತ್ತ್ವಸ್ಯ, ಸಾಧನಾಯಾಃ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧೇಃ, ನೈತಿಕಜೀವನಸ್ಯ, ಆತ್ಮವಿಕಾಸಸ್ಯ ಚ ಸಮ್ಯಗವಬೋಧಸ್ಯ ಸಾಧನಂ . ಅಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಸಂಗೇ ದ್ವೌ ಪಕ್ಷೌ ವಿಶ್ಲೇಷತಃ ವಿಚಾರಣೀಯೌ-ಪ್ರಥಮಃ, ಪುರಾಣಾಗಮೇಷು ಪ್ರತಿಪಾದಿತಂ ದೇವ್ಯಾಃ ಸ್ವರೂಪಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ; ದ್ವಿತೀಯಃ, ತಾಸಾಂ ಸ್ವರೂಪಾಣಾಂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಃ, ನೈತಿಕಶ್ಚ ಸಂದೇಶಃ .

೨. ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಕಸ್ವರೂಪವಿವೇಚನಂ

೨.೧ ಶೈಲಪುತ್ರೀ - ಸ್ಥೈರ್ಯಸ್ಯ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಶೈಲಪುತ್ರೀ ನವದುರ್ಗಾಸು ಪ್ರಥಮಾ ದೇವೀ . “ಶೈಲ” ಇತಿ ಪದಸ್ಯ ಅರ್ಥಃ ಪರ್ವತಃ . ಪರ್ವತಃ ಸ್ಥೈರ್ಯಸ್ಯ, ದೃಢತಾಯಾಃ, ಅವಿಚಲತ್ವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಃ . ಅತಃ ಶೈಲಪುತ್ರಾಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಸಾಧಕಸ್ಯ ಜೀವನಮಾರ್ಗೇ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪಸ್ಯ ಆಧಾರಭೂತಂ ತತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ .

ತಾತ್ಪರ್ಯಕಾರ್ಥಃ- ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸಾಧನಾಯಾಂ ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕಂ . ಚಂಚಲಚಿತ್ತೇನ ನ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗಧಿಗಮಃ ಸಂಭವತಿ, ನ ಚ ಸಾಧನಾಯಾಃ

ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಃ . ಶೈಲಪುತ್ರೀತತ್ತ್ವಂ ಸಾಧಕಂ ಧೈರ್ಯೇಣ, ನಿಷ್ಠಯಾ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸೇನ ಚ ಸ್ವಲಕ್ಷ್ಯೇ ಸ್ಥಿರಂ ಭವಿತುಂ ಪ್ರೇರಯತಿ . ಯಥಾ ಪರ್ವತಃ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾತಾವರಣೇಽಪಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನಾತ್ ನ ಚಲತಿ, ತದ್ಭವ ಸಾಧಕೇನ ಸುಖದುಃಖಯೋಃ, ಲಾಭಾಲಾಭಯೋಃ, ಜಯಪರಾಜಯಯೋಶ್ಚ ಸಮತ್ವಂ ರಕ್ಷಿತವ್ಯಂ .
ಅತಃ ಶೈಲಪುತ್ರೀ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧೀಃ, ಧೈರ್ಯಸ್ಯ, ಸಾಧನಾನಿಷ್ಠಾಯಾಶ್ಚ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಮಾದರ್ಶಂ ಪ್ರಸ್ತುತಯತಿ .

೨.೨ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೀ - ತಪಸಃ ಸಂಯಮಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೀತಿ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಚರಂತೀಂ, ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಸಾಧನಾಂ ಕುರ್ವಂತೀಂ ಚ ದೇವೀಂ ಬೋಧಯತಿ . ದೇವೀಸ್ವರೂಪಮಿದಂ ತಪಸಃ, ನಿಯಮಸ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಸ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಯನಿಷ್ಠಾಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಂ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ತಪಃ ಕೇವಲಂ ಶಾರೀರಿಕಕ್ಷೇಶಸಹನಂ ನಾಸ್ತಿ . ಮನಸಃ ಪರಿಷ್ಕಾರಃ, ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ನಿಗ್ರಹಃ, ಇಚ್ಛಾನಾಂ ನಿಯಮನಂ, ಸತತಸದಾಚಾರಪಾಲನಂ ಚ ತಪಸಃ ವ್ಯಾಪಕಂ ಸ್ವರೂಪಂ . ಯಃ ಪುರುಷಃ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಃ ವಿವೇಕಾಧೀನಾಃ ಕರೋತಿ, ಸ ಏವ ಆತ್ಮಸಂಯಮಸ್ಯ ವಾಸ್ತವಿಕಂ ಮಹತ್ತ್ವಮವಗಚ್ಛತಿ .

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೀತತ್ತ್ವಂ ಶಿಕ್ಷಯತಿ ಯತ್ ಆತ್ಮವಿಕಾಸಾಯ ಅನುಶಾಸನಂ, ಧೈರ್ಯಂ, ನಿಯಮಿತಾಭ್ಯಾಸಃ, ಲಕ್ಷ್ಯೇ ಚ ಅವಿಚಲಾ ನಿಷ್ಠಾ ಅವಶ್ಯಕಾನಿ ಭವಂತಿ . ಸಂಯಮೇನ ವಿನಾ ಜ್ಞಾನಂ ಸ್ಥಿರಂ ನ ಭವತಿ, ಸಾಧನಾ ಚ ಫಲವತೀ ನ ಜಾಯತೇ .

೨.೩ ಚಂದ್ರಘಂಟಾ - ಸಾಹಸಸ್ಯ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಚಂದ್ರಘಂಟಾಯಾಃ ಸ್ವರೂಪೇ ಸೌಮ್ಯತಾ, ಶಾಂತಿಃ, ವೀರ್ಯಂ, ಪರಾಕ್ರಮಶ್ಚ ಸಮನ್ವಿತಾಃ ಸಂತಿ . ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೇ, ಅನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿರೋಧೇ, ಸಂಕಟಕಾಲೇ ಚ ವಿವೇಕಪೂರ್ಣನಿರ್ಣಯಗ್ರಹಣೇ ಸಾಹಸಂ ಪ್ರೇರಯತಿ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಶಾಂತಿಃ ದುರ್ಬಲತಾ ನಾಸ್ತಿ, ಅಪಿ ತು ಸಾ ವಿವೇಕನಿಯಂತ್ರಿತಸ್ಯ, ಆತ್ಮಬಲಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಃ . ಧರ್ಮರಕ್ಷಣಾಯ ಕದಾಚಿತ್ ದೃಢತಾ, ನಿರ್ಭೀಕತಾ, ಅನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರತಿಕಾರಶ್ಚ ಅವಶ್ಯಕಾಃ ಭವಂತಿ .

ಚಂದ್ರಘಂಟಾತತ್ತ್ವಂ ಬೋಧಯತಿ ಯತ್ ಶಕ್ತಿಃ ಕೇವಲಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಾಯ ನ, ಅಪಿ ತು ದುರ್ಬಲಾನಾಂ ರಕ್ಷಣಾಯ, ನ್ಯಾಯಸ್ಯ, ಸ್ಥಾಪನಾಯ, ಸಮಾಜಸ್ಯ ಹಿತಾಯ ಚ ಪ್ರಯೋಜನೀಯಾ . ಸಾಹಸಂ ವಿವೇಕೇನ ಸಂಯುತಂ ಭವತಿ ಚೇತ್

ತದೇವ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸಾಧನಂ ಭವತಿ .

೨.೪ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಾ - ಸೃಜನಶಕ್ತೇಃ ಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಾದೇವೀ ಸೃಷ್ಟಿಸಂಬದ್ಧಾಯಾಃ ದಿವ್ಯಶಕ್ತೇಃ ಪ್ರತಿನಿಧಿರೂಪೇಣ ಪೂಜ್ಯತೇ . ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಸೃಜನಸ್ಯ, ಪ್ರಕಾಶಸ್ಯ, ನವಚೇತನಾಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಸೃಜನಶಕ್ತಿಃ ಕೇವಲಂ ಭೌತಿಕಜಗತಃ ಉತ್ಪತ್ತೌ ನಿಹಿತಾ ನಾಸ್ತಿ . ಮಾನವಜೀವನೇ ನವೀನವಿಚಾರಾಣಾಂ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ, ಕಲಾಯಾಃ, ಸಾಹಿತ್ಯಸ್ಯ, ಸೇವಾಭಾವಸ್ಯ ಚ ವಿಕಾಸೋಽಪಿ ಸೃಜನಶೀಲತಾಯಾಃ ಪ್ರಕಾಶಃ .

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಾತ್ತ್ವಂ ನಿರಾಶಾಯಾಃ ಆಶಾಂ ಪ್ರತಿ, ಅಂಧಕಾರಾತ್ ಪ್ರಕಾಶಂ ಪ್ರತಿ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತಾಯಾಃ ಕರ್ಮಶೀಲತಾಂ ಪ್ರತಿ ಚ ಗಮನಸ್ಯ ಪ್ರೇರಣಾಂ ದದಾತಿ . ಮಾನವಸ್ಯ ಅಂತರ್ನಿಹಿತಾ ಪ್ರತಿಭಾ ಯದಾ ಲೋಕಹಿತಾಯ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ, ತದಾ ಸಾ ಸೃಜನಶಕ್ತಿಃ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಮೂಲ್ಯೇನ ಸಮನ್ವಿತಾ ಭವತಿ .

೨.೫ ಸ್ಕಂದಮಾತಾ - ಮಾತೃತ್ವಸ್ಯ ಕರುಣಾಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಸ್ಕಂದಮಾತಾ ಕುಮಾರಸ್ಯ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ಯ ಜನನೀರೂಪೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ . ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ವರೂಪೇ ಮಾತೃತ್ವಂ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಂ, ಪೋಷಣಂ, ಸಂರಕ್ಷಣಂ, ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರೇಮ ಚ ಅಭಿವ್ಯಜ್ಯಂತೇ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಮಾತೃತ್ವಂ ಕೇವಲಂ ಜೈವಿಕಸಂಬಂಧೇನ ಸೀಮಿತಂ ನಾಸ್ತಿ; ಅನ್ಯಸ್ಯ ಜೀವನಸ್ಯ ವಿಕಾಸಾಯ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥಸಮರ್ಪಣಮಪಿ ಮಾತೃತ್ವಭಾವಸ್ಯ ವ್ಯಾಪಕಂ ಸ್ವರೂಪಂ . ಬಾಲಾನಾಂ ಸಂರಕ್ಷಣಂ, ಜ್ಞಾನದಾನಂ, ರೋಗಿಣಾಂ ಸೇವಾ, ದುಃಖಿತಾನಾಂ ಸಾಹಾಯ್ಯಂ, ದುರ್ಬಲಾನಾಂ ಪಾಲನಂ ಚ ಕರುಣಾಯಾಃ ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕಾಃ ಪ್ರಕಾಶಾಃ ಸಂತಿ .

ಸ್ಕಂದಮಾತಾತ್ತ್ವಂ ಶಿಕ್ಷಯತಿ ಯತ್ ಶಕ್ತೇಃ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಃ ಪ್ರಯೋಗಃ ಕೇವಲಂ ವಿಜಯಪ್ರಾಪ್ತೌ ನ, ಅಪಿ ತು ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಜೀವನಸ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೇ, ಪೋಷಣೇ, ವಿಕಾಸೇ ಚ ನಿಹಿತಃ . ಕರುಣಯಾ ವಿನಾ ಶಕ್ತಿಃ ಕರೋರತಾ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ; ಕರುಣಯಾ ಸಮನ್ವಿತಾ ಶಕ್ತಿಃ ತು ಲೋಕಮಂಗಲಸ್ಯ ಸಾಧನಂ ಭವತಿ .

೨.೬ ಕಾತ್ಯಾಯನೀ - ಧರ್ಮಸಂರಕ್ಷಣಸ್ಯ ನಿರ್ಭೀಕತಾಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಕಾತ್ಯಾಯನೀ ದೇವೀ ದುರ್ಗಾಯಾಃ ವೀರರೂಪೇಷು ಅನ್ಯತಮಾ . ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನೀ ದೇವ್ಯಾಃ ಪರಂಪರಾಯಾಂ ಧರ್ಮವಿರೋಧಿನಾಂ ಶಕ್ತೀನಾಂ ವಿನಾಶಃ

ವರ್ಣಿತಃ . ತಸ್ಯಾಃ ಸ್ವರೂಪಂ ಅನ್ಯಾಯಪ್ರತಿರೋಧಸ್ಯ, ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಸ್ಯ, ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠಾಯಾಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಂ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಶಕ್ತೇಃ ನೈತಿಕಮೂಲ್ಯಂ ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಯೋಗದಿಶಾ ನಿರ್ಣೇಯತೇ . ಯದಿ ಶಕ್ತೇಃ ಸ್ವಾರ್ಥಾಯ, ಉತ್ಪ್ರೀಡನಾಯ, ಅಹಂಕಾರಾಯ ವಾ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ, ತರ್ಹಿ ಸಾ ವಿನಾಶಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಭವತಿ . ಯದಿ ಸಾ ನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಸ್ಥಾಪನಾಯ, ದುರ್ಬಲಸ್ಯ ರಕ್ಷಣಾಯ, ಸಮಾಜಹಿತಾಯ ಚ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ, ತರ್ಹಿ ಸಾ ಧರ್ಮಸಾಧಿಕಾ ಭವತಿ .

ಕಾತ್ಯಾಯನೀತತ್ತ್ವಂ ಮನುಷ್ಯಂ ನಿರ್ಭೀಕಂ, ನ್ಯಾಯಪ್ರಿಯಂ, ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠಂ ಚ ಭವಿತುಂ ಪ್ರೇರಯತಿ . ಅನ್ಯಾಯಸ್ಯ ಸಮ್ಮುಖೇ ಮೌನಂ ಸರ್ವದಾ ಸದ್ಗುಣಃ ನ ಭವತಿ; ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕಃ ಪ್ರತಿರೋಧಃ ಅಪಿ ಧರ್ಮಾಚರಣಸ್ಯ ಅಂಗಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ .

೨.೭ ಕಾಲರಾತ್ರಿಃ - ಅಭಯಸ್ಯ ಅಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತೇಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಕಾಲರಾತ್ರಿಃ ನವದುರ್ಗಾಸು ಉಗ್ರತಮಂ ಸ್ವರೂಪಂ . ಯದ್ಯಪಿ ತಸ್ಯಾಃ ಬಾಹ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಭಯಂಕರಂ ವರ್ಣಿತಂ, ತಥಾಪಿ ಸಾ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಕೃತೇ ಶುಭಂಕರೀ ಇತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ . ಅತ್ರ ಉಗ್ರತಾ ತಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿತಾ ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧೇ ನ ಸ್ತಃ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಮಾನವಜೀವನೇ ಭಯಂ, ಅಜ್ಞಾನಂ, ಅನಿಶ್ಚಿತತಾ, ದುಃಖಂ, ಮೃತ್ಯುಸಂಬಂಧಿನೀ ಚಿಂತಾ ಚ ವಿವಿಧರೂಪೇಣ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಂತಿ . ಕಾಲರಾತ್ರಿತತ್ತ್ವಂ ತೇಷಾಂ ಸಮ್ಮುಖೀಕರಣೇ ಸಾಹಸಂ ಪ್ರದದಾತಿ . ಅಜ್ಞಾನಸ್ಯ ನಿವಾರಣಾಯ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಅನ್ವೇಷಣಂ, ಭಯಸ್ಯ ಅತಿಕ್ರಮಣಾಯ ವಿವೇಕಸ್ಯ ವಿಕಾಸಃ, ಸಂಕಟಸ್ಯ ನಿವಾರಣಾಯ ಧೈರ್ಯಂ ಚ ಅವಶ್ಯಕಂ .

ಕಾಲರಾತ್ರಿಃ ಶಿಕ್ಷಯತಿ ಯತ್ ಭಯಾತ್ ಪಲಾಯನಂ ಸಮಾಧಾನಂ ನಾಸ್ತಿ; ಭಯಸ್ಯ ಕಾರಣಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗವಬೋಧಃ, ತಸ್ಯ ವಿವೇಕಪೂರ್ಣಂ ನಿರಾಕರಣಂ ಚ ವಾಸ್ತವಿಕಮಭಯಂ . ಅತಃ ಕಾಲರಾತ್ರಿತತ್ತ್ವಂ ಭೀತಿಂ ಸಾಹಸೇನ, ಅಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನೇನ, ದುರ್ಬಲತಾಂ ಆತ್ಮಬಲೇನ ಚ ಪರಾಜೇತುಂ ಪ್ರೇರಯತಿ .

೨.೮ ಮಹಾಗೌರೀ - ಶುದ್ಧೇಃ ಶಾಂತೇಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಮಹಾಗೌರೀ ದೇವೀ ಪವಿತ್ರತಾಯಾಃ, ನಿರ್ಮಲತಾಯಾಃ, ಪ್ರಸನ್ನತಾಯಾಃ, ಶಾಂತೇಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕರೂಪೇಣ ಪೂಜ್ಯತೇ . ತಸ್ಯಾಃ ಗೌರವಾರ್ಥಃ ಪರಂಪರಾಯಾಂ ಶುದ್ಧೇಃ ತಥಾ ಸೌಮ್ಯತಾಯಾಃ ದೈವೀತಕಃ ಇತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಆಂತರಿಕಶುದ್ಧಿಃ ಕೇವಲಂ ಬಾಹ್ಯಶೌಚೇನ ನ ಸಂಪದ್ಯತೇ . ಮನಸಃ,

ವಾಚಃ, ಕರ್ಮಣಶ್ಚ ಪವಿತ್ರತಾ ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಮುಖಾಣಿ ಅಂಗಾನಿ . ರಾಗದ್ವೇಷಯೋಃ
ನಿಯಂತ್ರಣಂ, ಪರನಿಂದಾಯಾಃ ಪರಿತ್ಯಾಗಃ, ಸತ್ಯವಚನಂ, ನಿಷ್ಕಪಟವ್ಯವಹಾರಃ,
ಪರಹಿತಚಿಂತನಂ ಚ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧೇಃ ಸಾಧನಾನಿ ಸಂತಿ .

ಮಹಾಗೌರೀತತ್ತ್ವಂ ಬೋಧಯತಿ ಯತ್ ಬಾಹ್ಯಾಚಾರಸ್ಯ ವಾಸ್ತವಿಕಂ ಮೂಲ್ಯಂ
ತದಾ ಏವ ಭವತಿ, ಯದಾ ಸಃ ಆಂತರಿಕಪವಿತ್ರತಯಾ ಸಮನ್ವಿತಃ ಭವತಿ .
ನಿರ್ಮಲಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿವೇಕಸ್ಯ, ಶಾಂತೇಃ, ಸದಾಚಾರಸ್ಯ ಚ ಆಧಾರಃ ಭವತಿ .

೨.೯ ಸಿದ್ಧಿದಾತ್ರೀ - ಪೂರ್ಣತಾಯಾಃ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧೇಶ್ಚ ಪ್ರತೀಕಃ

ಸಿದ್ಧಿದಾತ್ರೀ ನವದುರ್ಗಾಸು ಅಂತಿಮಾ ದೇವೀ . “ಸಿದ್ಧಿ” ಇತ್ಯಸ್ಯ ಅರ್ಥಃ
ಸಾಧನಾಯಾಃ ಸಫಲತಾ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಅಥವಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ; “ದಾತ್ರೀ” ಇತ್ಯಸ್ಯ ಅರ್ಥಃ
ಪ್ರದಾತ್ರೀ . ಸಾ ಸಿದ್ಧಿನಾಂ ಪ್ರದಾತ್ರೀರೂಪೇಣ ಪೂಜ್ಯತೇ .

ತಾತ್ಪ್ರಿಕಾರ್ಥಃ- ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಜೀವನಸ್ಯ ಚರಮಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ ಕೇವಲಂ
ಅಲೌಕಿಕಶಕ್ತೀನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ನಾಸ್ತಿ . ವಿವೇಕಸ್ಯ ವಿಕಾಸಃ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಂ, ಸಮತ್ವಂ,
ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಕ್ಷಯಃ, ಕರುಣಾಯಾಃ ಪರಿಪಕ್ವತಾ, ಲೋಕಹಿತೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ
ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಪರಿಪಕ್ವತಾಯಾಃ ಮಹತ್ತ್ವಪೂರ್ಣಾನಿ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಸಂತಿ .

ಸಿದ್ಧಿದಾತ್ರೀತತ್ತ್ವಂ ಶಿಕ್ಷಯತಿ ಯತ್ ಸಾಧನಾಯಾಃ ಸಫಲತಾ ಆಚರಣೇ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ
ಉಪಯೋಗೇ, ಆತ್ಮಸಂಯಮೇ, ಪರೋಪಕಾರೇ ಚ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಾ ಭವಿತವ್ಯಾ .
ಕೇವಲಂ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರಾಪ್ತೇ ಅಭಿಲಾಷಾ ಯದಿ ಅಹಂಕಾರಂ ಜನಯತಿ, ತರ್ಹಿ ಸಾ
ಸಾಧನಾಯಾಃ ಮೂಲಪ್ರಯೋಜನಾತ್ ವಿಚಲನಂ ಭವತಿ .

ಅತಃ ಸಿದ್ಧಿದಾತ್ರೀ ಪೂರ್ಣತಾಯಾಃ, ಆತ್ಮವಿಕಾಸಸ್ಯ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲೋಕಹಿತಾಯ
ವಿನಿಯೋಗಸ್ಯ ಚ ಆದರ್ಶಂ ಪ್ರಸ್ತುತಯತಿ .

೩. ಶಾಕ್ತದರ್ಶನದೃಷ್ಟ್ಯ ನವದುರ್ಗಾತತ್ತ್ವಂ

ಶಾಕ್ತದರ್ಶನೇ ದೇವೀ ಪರಮಶಕ್ತಿರೂಪೇಣ ಉಪಾಸ್ಯತೇ . ದೇವೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇ
ದೇವ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಿಃ ಏವಂ ದೃಶ್ಯತೇ-

ಸರ್ವಮಂಗಲಮಾಂಗಲೈಃ ಶಿವೇ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧಿಕೇ .

ಶರಣ್ಯೇ ತ್ಯಂಬಕೇ ಗೌರಿ ನಾರಾಯಣಿ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ..

ಅಸ್ಯಾಃ ಸ್ತುತೇಃ ತಾತ್ಪ್ರರ್ಯಂ ಅಸ್ತಿ ಯತ್ ದೇವೀ ಮಂಗಲಸ್ಯ, ಕಲ್ಯಾಣಸ್ಯ,
ಸಾಧನಾಸಾಫಲ್ಯಸ್ಯ, ಶರಣಾಗತಪಾಲನಸ್ಯ ಚ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರೀ ಅಸ್ತಿ .

ನವದುರ್ಗಾಸು ಏಕೈವ ದೇವೀ ವಿವಿಧರೂಪೇಣ ಉಪಾಸ್ಯತೇ . ಅನೇನ ಶಕ್ತೇಃ
ಬಹುವಿಧಪ್ರಕಾಶಃ ಸೂಚಿತಃ . ಯಥಾ ಏಕಸ್ಯಾಃ ಚೇತನಾಯಾಃ ವಿವಿಧಾಃ ಕ್ಷಮತಾಃ

ಜ್ಞಾನರೂಪೇಣ, ಸೃಜನರೂಪೇಣ, ಕರುಣಾರೂಪೇಣ, ಪರಾಕ್ರಮರೂಪೇಣ ಚ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ, ತಥೈವ ದೇವ್ಯಾಃ ವಿಭಿನ್ನಾನಿ ಸ್ವರೂಪಾಣಿ ಏಕಸ್ಯಾಃ ಮಹಾಶಕ್ತೇಃ ವಿವಿಧಪ್ರತೀಕಾನಿ ಇತಿ ದಾರ್ಶನಿಕತಯಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಂ ಶಕ್ಯತೇ .

ಅಯಂ ಸಮನ್ವಯಃ ಶಾಕ್ತಪರಂಪರಾಯಾಃ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದೃಷ್ಟಿಂ ಬೋಧಯತಿ . ತಥಾಪಿ ಏತತ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಶಾಕ್ತಾಗಮಾನಾಂ ಶಬ್ದಶಃ ಪ್ರತಿಪಾದನಂ ಇತಿ ನ ವಕ್ತವ್ಯಂ; ಮೂಲಗ್ರಂಥೇಷು ಪ್ರತಿಪಾದಿತಾನಾಂ ತತ್ತ್ವಾನಾಂ ಪೃಥಕ್ ಪರಿಕ್ಷಣಂ ಅವಶ್ಯಕಂ .

೪. ನವದುರ್ಗಾ ತಥಾ ಮಾನವಚೇತನಾಯಾಃ ಪರಿಷ್ಕಾರಃ

ನವದುರ್ಗಾಸ್ವರೂಪಾಣಾಂ ನೈತಿಕಂ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕಂ ಚ ವಿಶ್ಲೇಷಣಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇ ಜ್ಞಾಯತೇ ಯತ್ ತಾನಿ ಮಾನವಚೇತನಾಯಾಃ ವಿವಿಧಪಕ್ಷಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಯಂತಿ . ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ವಿನಾ ಸಾಧನಾ ಅಸ್ಥಿರಾ ಭವತಿ; ಸಂಯಮಂ ವಿನಾ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಸದುಪಯೋಗಃ ಕಠಿನಃ; ಕರುಣಾಂ ವಿನಾ ಶಕ್ತಿಃ ಕಠೋರತಾಂ ಜನಯಿತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ; ವಿವೇಕಂ ವಿನಾ ಸಾಹಸಂ ಪ್ರಮಾದಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ .

ಅತಃ ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ಸಮನ್ವಿತಃ ಸಂದೇಶಃ ಏಷಃ-ಮಾನವಚೇತನೇ ಶಕ್ತಿಃ ವಿವೇಕೇನ ನಿಯಂತ್ರಿತಾ ಭವೇತ್, ಜ್ಞಾನಂ ವಿನಯೇನ ಯುಕ್ತಂ ಭವೇತ್, ಸಾಹಸಂ ಧರ್ಮೇಣ ಸಮನ್ವಿತಂ ಭವೇತ್, ಸಾಧನಾ ಚ ಲೋಕಹಿತೇನ ಸಂಬದ್ಧಾ ಭವೇತ್ . ನವದುರ್ಗೋಪಾಸನಾ ಏವಂ ಕೇವಲಂ ಬಾಹ್ಯಪೂಜಾಯಾಃ ವಿಷಯಃ ನ ತಿಷ್ಠತಿ, ಅಪಿ ತು ಆತ್ಮಪರಿಕ್ಷಣಸ್ಯ, ದುರ್ಗುಣಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ಯ, ಸದ್ಗುಣವಿಕಾಸಸ್ಯ ಚ ಪ್ರೇರಣಾಸ್ತೋತಃ ಭವತಿ .

೫. ಉಪಸಂಹಾರಃ

ನವದುರ್ಗಾಣಾಂ ತಾತ್ಪ್ರಿಕವಿವೇಚನಾತ್ ಜ್ಞಾಯತೇ ಯತ್ ದೇವ್ಯಾಃ ನವಸ್ವರೂಪಾಣಿ ಶಕ್ತೇಃ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ, ತಪಸಃ, ಸಾಹಸಸ್ಯ, ಕರುಣಾಯಾಃ, ಶುದ್ಧೇಃ, ಆತ್ಮಪರಿಪಕ್ವತಾಯಾಶ್ಚ ವಿವಿಧಪ್ರತೀಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಂ ಶಕ್ಯಂತೇ . ತಾಸಾಂ ಆರಾಧನಾ ಭಾರತೀಯಧರ್ಮಪರಂಪರಾಧಾರ್ಮಿಕಂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಂ ಚ ಮಹತ್ತ್ವಂ ವಹತಿ .

ನವರಾತ್ರೇಃ ವಾಸ್ತವಿಕಃ ಸಂದೇಶಃ ಕೇವಲಂ ಪೂಜಾವಿಧಾನಸ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಂ ನ, ಅಪಿ ತು ಜೀವನಸ್ಯ ನೈತಿಕಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಪರಿಷ್ಕಾರಃ . ಯದಾ ಭಕ್ತಃ ದೇವ್ಯಾಃ ಗುಣಾನ್ ಸ್ವಜೀವನೇ ಆಚರತಿ, ತದಾ ಉಪಾಸನಾ ವ್ಯವಹಾರರೂಪೇಣ ಪರಿಣಮತಿ . ಸ್ಥೈರ್ಯಂ, ಆತ್ಮಸಂಯಮಃ, ಸಾಹಸಂ, ಸೃಜನಶೀಲತಾ, ಕರುಣಾ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠಾ, ಅಭಯಂ, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಃ, ಜ್ಞಾನಪರಿಪಕ್ವತಾ ಚ ತಸ್ಯ ಜೀವನಸ್ಯ ಆಧಾರಾಃ ಭವಂತಿ .

ಅತಃ ನವದುರ್ಗಾತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಸಾರಃ-ಶಕ್ತೇಃ ಸದುಪಯೋಗಃ, ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ವಿನಯಃ, ಭಕ್ತೇಃ ಪವಿತ್ರತಾ, ಸಾಧನಾಯಾಃ ಆತ್ಮವಿಕಾಸಃ, ಧರ್ಮಸ್ಯ ಲೋಕಮಂಗಲಂಚ .

ಸಹಾಯಕಗ್ರಂಥಸೂಚೀ

೧. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಪುರಾಣಂ - ದೇವೀಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಅಥವಾ ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತೀ .
ದೇವ್ಯಾಃ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯ, ಅಸುರವಧಸ್ಯ, ಶಕ್ತಿತತ್ತ್ವಸ್ಯ ಚ ಅಧ್ಯಯನಾಯ .

೨. ದೇವೀಭಾಗವತಪುರಾಣಂ - ಆದ್ಯಾಶಕ್ತೇಃ ಸ್ವರೂಪಸ್ಯ, ದೇವೀಭಕ್ತೇಃ, ಶಕ್ತಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸ್ಯ ಚ ವಿವೇಚನಾಯ .

೩. ದೇವೀಓಪನಿಷತ್ - ದೇವ್ಯಾಃ ಪರಮತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ತಥಾ ಶಕ್ತಿದರ್ಶನಸ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಾಯ .

೪. ತಂತ್ರಸಾರಃ - ಶಾಕ್ತತಾಂತ್ರಿಕಸಾಧನಾಯಾಃ ಅಧ್ಯಯನಾಯ . ಅತ್ರ ಗ್ರಂಥಕಾರಃ, ಸಂಸ್ಕರಣಂ, ಪ್ರಕಾಶನವಿವರಣಂ ಚ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಉದ್ಧರಣಂ ಕರಣೀಯಂ .

- ಪ್ರೋ. ಪ್ರದೀಪ್ತಕುಮಾರನಂದಃ (ಸೇವಾನಿವೃತ್ತ)

ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥಸಂಸ್ಕೃತವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಃ, ಪುರೀ

Written by (Copyright) Dr. Pradipta Kumar Nanda,

Kendrapara, Orisa pknanda65 at gmail.com

Retd.Head, Dept.of Sarvadarshan

SJSV,Puri

Review of Navadurga according to Shaktadarshana

pdf was typeset on October 15, 2026

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

